

1) шляхом застосування заходу забезпечення кримінального провадження – тимчасового доступу до речей та документів;

2) шляхом проведення слідчих (розшукових) дій – у даному випадку – проведення обшуку;

3) шляхом проведення негласних слідчих (розшукових) дій – відповідно до ч. 1 ст. 256 КПК України протоколи щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій, аудіо або відеозаписи, фотознімки, інші результати, здобуті за допомогою застосування технічних засобів. Вилучені під час їх проведення речі і документи або їх копії можуть використовуватися в доказуванні на тих самих підставах, що і результати проведення інших слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування.

Кожна із зазначених дій є складною за процесуальним порядком її проведення і заслуговує на увагу науковців та законодавців з огляду на необхідність удосконалення норм чинного законодавства. Доповнення, які можуть бути внесені у результаті вивчення узагальнень судової практики [2], міжнародного досвіду, мають суттєво вплинути на процесуальну форму, порядок проведення процесуальних дій у кримінальному провадженні, насамперед під час збору, перевірки та оцінці доказів у кримінальному провадженні.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. – Х. : Право, 2012. – Т. 1. – 768 с., Т. 2. – 664 с.

2. Узагальнення судової практики розгляду слідчими суддями клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження відповідно до розділу II Кримінального процесуального кодексу, який набрав законної сили з 20 листопада 2012 р. // <http://ksa.court.gov.ua/>.

Расчотнов Є. В.,

*ад'юнкт кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ*

ЩОДО ПОНЯТТЯ «ТЯЖКА ХВОРОБА» ЯК ПІДСТАВИ ЗУПИНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні здійснюється відповідно до підстав, зазначених у п.п. 1-3 ч. 1 ст. 280 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК 2012 р.). У п. 1 ч. 1 цієї статті вказується, що досудове розслідування може бути зупинено у разі, якщо підозрюваний захворів на тяжку хворобу, яка перешкоджає його участі у кримінальному провадженні, за умови підтвердження цього відповідним медичним висновком.

Зі змісту даної норми можна констатувати, що у КПК визначаються принаймні дві умови безпосередньо щодо хвороби, за яких вона може бути підставою для прийняття рішення про зупинення провадження, а саме: хвороба повинна бути тяжкою, а також перешкоджати участі підозрюваного у кримінальному провадженні. Водночас, виділяючи такі умови, законодавець не надає роз'яснення, що є більш значущим при вирішенні питання про зупинення кримінального провадження за цією підставою – тяжкість хвороби або все ж таки неможливість брати участь у кримінальному провадженні. Крім того, сам термін «*тяжка хвороба*» викликав низку запитань щодо його змісту, обсягу, правильності розуміння.

Розглядаючи більш докладно ці питання, потрібно насамперед зазначити, що незважаючи на прийняття у 2012 р. чинного КПК, саме поняття «*тяжка хвороба*» або «*тяжке захворювання*» не було новим для радянського кримінального процесуального законодавства. Зауважимо, що досліджуване поняття не використовувалося у нормативно-правових актах, які регламентували досудове розслідування на території нашої держави у Статуті кримінального судочинства 1864 р., Інструкціях для народних слідчих 1919 та 1921 р.р., КПК УРСР 1922 р. та 1927 р. За цими законодавчими актами зупинення досудового розслідування було можливим лише у випадку психічного захворювання обвинуваченого. Але вперше у п. 2 частини першої ст. 206 нині нечинного КПК УРСР 1960 р. зазначалося, що досудове слідство в кримінальній справі зупиняється у випадку, коли психічне або інше тяжке захворювання обвинуваченого перешкоджає закінченню провадження у справі. Однак у новому КПК 2012 р. законодавець відмовився від диференціації хвороби на психічну та іншу тяжку, ймовірно вважаючи, що психічне захворювання одночасно є і тяжким. Але з цього питання постає інше – чи кожне психічне захворювання є одночасно тяжким?

По-друге, звертає на себе увагу те, що, використовуючи термін «*тяжка хвороба*», законодавець не надає переліку захворювань, які могли б підпадати під таку категорію хвороб. Більше того, ні у КПК 2012 р., ні у спеціалізованій юридичній та медичній літературі цей термін не визначається. Лише з урахуванням практичного досвіду досудового розслідування злочинів припустимо вважати, що тяжким є таке захворювання, за якого стан здоров'я підозрюваного перешкоджає можливості його участі у кримінальному провадженні. Але у зв'язку з цим знову виникає низка запитань, зокрема: що таке взагалі тяжка хвороба, чому немає у законі визначення цього поняття, за якими критеріями хворобу можна оцінити як тяжку, хто і на яких підставах повинен це здійснити, яким документом підтвердити, чи завжди тяжка хвороба може перешкоджати підозрюваному брати участь у процесуальних діях?

Чіткі й однозначні відповіді на поставлені запитання, на жаль, відсутні. Так, наприклад, визначення хвороби тяжкою може здійснюватися на підставі Переліку захворювань, які є підставою для подання в суди матеріалів про звільнення засуджених від подальшого відбування покарання, встановленого наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань та

Міністерства охорони здоров'я України від 18 січня 2000 р. № 3/6. Ознайомлення з цим документом засвідчує, що до цього переліку включено різні форми туберкульозу, психічні розлади, хвороби ендокринної та нервової системи, органів чуття, органів травлення, нирок, кістково-м'язової системи тощо. Однак у даному випадку теж постає питання, чи може цей Перелік бути взятий за основу визначення хвороби тяжкою, що безпосередньо слугує підставою для зупинення досудового розслідування. Адже для прийняття такого процесуального рішення іншою умовою є перешкода участі підозрюваного у кримінальному провадженні, а у зазначеному Переліку – неспроможність відбувати покарання.

Спроби пояснити значення поняття «тяжка хвороба» мають місце у науково-практичному коментарі до п. 3 ч. 1 ст. 41 Сімейного кодексу України. Відповідно до цієї норми вказаного Кодексу, шлюб може бути визнаний недійсним за рішенням суду, якщо він був зареєстрований з особою, яка приховала свою тяжку хворобу або хворобу, небезпечну для другого з подружжя і (або) їхніх нащадків. Законодавець у даному випадку зазначає, що поняття «тяжка хвороба» є оціночним. У кожному конкретному випадку з урахуванням віку того з подружжя, який є хворим, його соціального стану, професії суд може визнати ту чи іншу хворобу «тяжкою», оскільки особа віком 50-60 років не може мати стан здоров'я 20-річної. Але при цьому виникає питання, чому визнавати хворобу тяжкою повинен суддя, який розглядає справу, а не відповідний лікар, який, поза сумнівом, має більше спеціальних знань у галузі медицини?

По-третє, у спеціальній медичній літературі такого поняття, як «тяжка хвороба» не існує, а визначене поняття «*важкий стан хворого або пацієнта*», який установлюється відповідно до обсягу оперативного втручання, кількості й складності методів дослідження та лікування тощо. На нашу думку, поняття «тяжка хвороба» і «важкий стан хворого або пацієнта» не є тотожними поняттями. Адже у першому випадку – це певна класифікація хвороб, а у другому – це безпосередня констатація стану протікання хвороби у конкретний період часу.

Необхідно зазначити також, що суд як відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 202 Цивільного процесуального кодексу України, так і відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 156 Кодексу адміністративного судочинства України, має право зупинити судові провадження у разі захворювання особи, яка бере участь у справі, підтвердженого медичною довідкою, що перешкоджає прибуттю цієї особи до суду. Дані положення вказаних Кодексів України не поділяють хвороби на тяжкі або нетяжкі, а головною умовою зупинення провадження є фізична неможливість з'явитися одній зі сторін провадження до суду, враховуючи її хворобу.

Враховуючи викладене, констатуємо, що визначення терміна «тяжка хвороба» не надається як у спеціальній юридичній, так і у медичній літературі. Крім того, не існує чітких загальновизначених критеріїв оцінки тієї чи іншої хвороби для визнання її тяжкою. Вважаємо, що поняття «тяжка хвороба»

залишається не визначеним і потребує свого роз'яснення з метою однакового тлумачення у практичній діяльності, коли виникає питання щодо необхідності зупинення досудового розслідування відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 280 КПК 2012 р.

*Симчук А. С.,
старший викладач кафедри
досудового розслідування
навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів
слідства та кримінальної міліції
Національної академії внутрішніх справ*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Скасувавши стадію порушення кримінальної справи (гл. 8 Кримінально-процесуального кодексу України 1960 р. (далі – КПК 1960 р.) у нормах чинного Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), законодавець у системі загальних положень досудового розслідування створив процесуальний інститут, що регламентує правові відносини щодо початку досудового розслідування. Зокрема, відповідно до ч. 1 ст. 214 КПК слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) та розпочати розслідування.

Розмірковуючи про початок досудового розслідування за новим КПК, вчені вказують на низку проблемних аспектів правозастосування, зокрема щодо: поняття «особа, яка прийняла заяву про вчинення кримінального правопорушення»; можливості проведення процесуальних дій, крім огляду місця події, до внесення відомостей до ЄРДР; поняття «невідкладність» внесення відомостей до ЄРДР; співвідношення понять «внесення відомостей до ЄРДР» та «реєстрація заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення»; процесуальних наслідків відмови у прийнятті та реєстрації заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення; особливостей початку кримінального провадження у випадку виявлення ознак кримінального правопорушення на морському чи річковому судні, що перебуває за межами України тощо [4, с. 43-50; 5, с. 33-43].

Водночас ч. 1 ст. 214 КПК щодо початку досудового розслідування, поряд з нібито зрозумілими джерелами відомостей, до яких належать заява та повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення, законодавцем вжите формулювання «з будь-якого джерела», яке може неоднозначно тлумачитися у кримінальній процесуальній діяльності. Зокрема, у п. 1.2 Інструкції про